

บทวิจารณ์หนังสือ (Book Review)

วิถีพุทธในพระไตรปิฎก 1

Buddhist Paths in Tipitaka 1

Review Paper

ผู้เขียน: สมเกียรติ มีธรรม

พระครูนิมิตร์ตนารณ์¹, ธนรัฐ สะอาดเอี่ยม²

^{1,2}มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตสุรินทร์, สุรินทร์, ประเทศไทย

¹ Phrakhru Nimitrattanaphon, ²Thanarat Sa-ard-iam

^{1,2}Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Surin Campus, Surin, Thailand

✉: anurut.san@gmail.com

(Corresponding Email)

Received: 09 April 2024; Revised: 19 April 2025; Accepted: 21 April 2025

© The Author(s) 2025

บทคัดย่อ

พรหมชาลสูตร (ว่าด้วยข่ายแห่งพระสัพพัญญุตญาณ) เป็นพระสูตรที่พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสปรารภ
สุปปิยปริพาชกกับพรหมทัตมานพเรื่องชมและติ สามัญญผลสูตร เป็นพระสูตรที่ว่าด้วยประโยชน์แห่งการบวช
คือ ประโยชน์ที่จะได้จากการดำรงเพศเป็นสมณะ 3 ระดับ อัมพัญญสูตร (ว่าด้วยข่ายหนุ่มชื่ออัมพัญญะ) สมัย

หนึ่งพระผู้มีพระภาคเจ้า เสด็จจาริกไปในโกศลชนบท พร้อมด้วยภิกษุหมู่ใหญ่ บรรลุถึงพราหมณคามแห่งชาวโกศล ชื่ออิจฉานังคละ โสณทัณฑสูตร (คุณสมบัติของพราหมณ์) พระสูตรนี้เป็นการซักถามปัญหาระหว่างพระพุทธเจ้ากับโสณทัณฑพราหมณ์ว่า ผู้ประกอบด้วยคุณสมบัติอย่างไรบ้างผู้คนจึงเรียกเป็นพราหมณ์ ภูฏันทันสูตร (ว่าด้วยเศรษฐศาสตร์การเมือง) พระพุทธเจ้าทรงเสด็จจาริกไปแคว้นมคธ พร้อมด้วยภิกษุ 500 รูป พระองค์เสด็จถึงหมู่บ้านขามมัต มหาสิสูตร (คุณวิเศษที่เห็นเป็นส่วน ๆ) มหาลิเข้ามาบวชเพื่อต้องการความเป็นทิพย์ ตรัสว่ามีธรรมอื่นที่ดีกว่าปราณีตกว่า ชาลียสูตร (ว่าด้วยชีวะกับสรีระ) พระผู้มีพระภาคประทับ ณ โฆสิตาราม กรุงโกสัมพี นักบวช 2 คน คือ มัณเฑียรปริพาชกกับชาลียะ มหาสีหนาทสูตร (ว่าด้วยการบริหารจัดการองค์กร) พระพุทธเจ้าทรงประทับ ณ รวป่าด้านทิศตะวันตกภายนอกพระนคร โอรัสของเจ้าลิจฉวินามว่าสุนักขัตตะลาสิกขาจากพระธรรมวินัย โปฏฐปาทสูตร (อรรถภาพ 3) พระสูตรที่โปฏฐปาทปริพาชก ทูลถามเรื่องอภิสิญญานิโรธ การดับสัญญาขั้นสูง สุกสูตร (ธรรมที่ทรงให้ประชาชนสมาทาน) พระอานนทแสดงธรรมแก่สุภมาณพโตหทัยบุตรถึงธรรม เกวัญสูตร (ปาฏิหาริย์ที่จักทรงแสดง) ทรงตรัสแก่เกวัญบุตรคหบดีขณะประทับอยู่ในสวนมะม่วงของปาวาริกเศรษฐี โลหิจจสูตร (ความโลภอันชั่วร้าย) พระผู้มีพระภาคเสด็จจาริกไปในแคว้นโกศล พร้อมด้วยภิกษุสงฆ์ ซึ่งพระเจ้าปเสนทิโกศลพระราชทานให้โลหิจจพราหมณ์ครอบครอง เติวิชชสูตร (ทางและไม่ใช่ทาง) บรรณาการเสฏฐะและภราทวามาณพได้สนทนากันถึงเรื่องทางและไม่ใช่ทาง

คำสำคัญ: วิถีพุทธ, พระไตรปิฎก

Abstract

Brahmajalasutta (On the Net of Omniscient Knowledge) is a sutta in which the Lord Buddha spoke to Suppiya Paribbajaka and Brahmadatta about the matter of praise and criticism. Samanyaphala Sutta is a sutta on the benefits of ordination, that is, the benefits to be gained from living as a monk at three levels. Ambattha Sutta (about the young man named Ambattha) At one time the Buddha was wandering in the Kosala country together with a large group of monks. He reached a brahmin village in Kosala named Icchanalka. Sonadanda Sutta (Qualifications of a Brahmin) This sutta is a questioning between the Buddha and the brahmin Sonadanda. What qualities does a person possess that people call him a Brahmin? Kutadanta Sutta (On Political Economy) The Buddha traveled to Magadha with 500 monks. He arrived at the village of Khanumat. Mahali Sutta (the special qualities that can be seen in parts) Mahali entered the monkhood to seek divinity. He said that there were other dhammas that were better and more refined. Chaliya Sutta (about life and the body) The Buddha was staying at Ghositagarama in the city of Kosamphi. Two monks That is, the Mandi Paribbajaka and Chaliya Mahasinatha Sutta (On the Administration of Organizations). The Buddha was staying in a forest on the western side outside the city. The son of the Licchavi prince, Sunakkhatta, left the Dharma and Vinaya. Potthapāda Sutta (3 Attavam) Sutta in which Potthapāda Paribbajaka asked about Abhisāññānirodha, the cessation of the highest perception. Subha Sutta (Dhamma that the people accepted). Venerable Ananda taught the Dhamma to Subhamanava Toteyaputta. Kevattha Sutta (Miracles that will be shown). Tevijja Sutta (The Way and the Non-Way) In reference to the young man Vāsettha and Bharadvāja, the young man was discussing the way and the non-way.

Keywords: Buddhist Paths, Tipitaka

1. บทนำ

หนังสือเรื่อง “วิสุทธิพุทธในพระไตรปิฎก 1” เขียนโดย สมเกียรติ มีธรรม พิมพ์เมื่อปี 2547 จำนวนหน้า 192 หน้า เป็นหนังสือที่มีการนำเสนอการวิเคราะห์พระสูตร โดยอาศัยพระไตรปิฎก ภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย โดยผู้เขียนได้จัดทำขึ้น โดยเล่าเรื่องพระสูตรในพระสูตรตันตปิฎก เล่มที่ 1-6 และยังคงศัพท์ ชื่อบุคคล สถานที่ และเนื้อความไว้ โดยทำเป็น “ตัวเอน” เพื่อต่อการสังเกต

แรงบันดาลใจของผู้วิจารณ์ในการเลือกหนังสือเล่มนี้มาวิจารณ์ คือ พระไตรปิฎกเป็นประมวลคำสอนของพระพุทธเจ้าเกี่ยวกับเรื่องต่าง ๆ เราจำเป็นต้องอ่านพระไตรปิฎกโดยตรง เพื่อจะได้รู้ว่าเรื่องนั้น ๆ พระพุทธองค์ตรัสไว้ว่าอย่างไร เมื่อไม่กระจ่างตอนไหน ประเด็นใดค่อยอ่านหนังสืออรรถกถา หรือหนังสือที่ผู้รู้ทั้งหลายแต่งขึ้นเพื่อประกอบ ถ้าจะให้ศึกษาพระไตรปิฎก 45 เล่มนั้น ก็อาจจะเป็นไปได้ยาก การศึกษาจากหนังสือที่วิเคราะห์พระไตรปิฎกจึงเป็นการง่าย สำหรับผู้วิจารณ์ที่ศึกษาพระไตรปิฎกให้เข้าใจถึงแก่นธรรม

เหตุผลที่เลือกวิจารณ์หนังสือเล่มนี้ เพราะว่า ผู้เขียนเป็นผู้ที่มีชื่อเสียงในทางวิชาการ เคยทำงานกับนักเขียนผู้มีชื่อเสียง อาทิเช่น อาจารย์สุลักษณ์ ศิวรักษ์ (ส.ศิวรักษ์) ผู้บริหารขององค์กรพัฒนาเอกชนด้านศาสนากับการพัฒนา มูลนิธิเสรียวโกเศศ-นาคะประทีป ภาควิชาสังคม จัดทำหลักสูตรและสร้างกระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมให้กับเยาวชนและสามเณร มูลนิธิเด็ก และองค์กรสาธารณะประโยชน์ และแก้ไขปัญหาป่าไม้ที่ดินและหมอกควันไฟป่า ด้วยฐานข้อมูล GIS และสร้างรูปธรรมจัดการน้ำบนที่สูง พื้นที่ป่าสร้างรายได้ครบวงจร ทั้งในระดับพื้นที่และระดับนโยบาย ภายใต้แนวทางแม่แจ่มโมเดลและแม่แจ่มโมเดลพลัส

สำหรับผู้เขียนหนังสือเล่มนี้ คือ สมเกียรติ มีธรรม เป็นที่รู้จักอย่างกว้างขวางในแวดวงวิชาการด้านการเรียกร้องสิทธิเสรีภาพ ทั้งในส่วนของพระพุทธศาสนา ประชาชน สังคม และประเทศชาติ โดยได้เขียนหนังสือแนววิพากษ์วิจารณ์สังคมไทยออกมาหลายเล่ม เช่น ฉีกหน้ากากธรรมกาย ใครคือขบวนการล้มพุทธตัวจริง ? เป็นต้น

ภาพรวมของหนังสือเล่มนี้ เป็นหนังสือที่เกี่ยวกับพระสูตรและนิทานในพระไตรปิฎก โดยมีเนื้อหาสาระในการให้ข้อคิด ความเชื่อ สติปัญญา คติเตือนใจ และการนำมาประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน โดยแบ่งเนื้อหาเป็น 2 ภาค 13 ตอน คือ ภาคแรกเป็นการเล่าเรื่องในรูปแบบของนิทาน โดยคงสาระเดิมไว้ ไม่ได้เติมแต่งข้อคิดเห็นใด ๆ ทั้งสิ้น ส่วนภาคที่ 2 เป็นการเขียนวิเคราะห์เนื้อหาในแต่ละพระสูตร เพื่อให้เห็นแง่มุมต่าง ๆ ทางด้านความคิด ความเชื่อ พฤติกรรม ความเป็นไปได้ในสังคมปัจจุบัน โดยโยงกับเนื้อหาและหลักธรรมคำสอนในพระสูตรนั้น ๆ ตลอดจนการประยุกต์หลักธรรมมาพัฒนาชีวิตและสังคม

2. เนื้อหา

สาระสำคัญของเนื้อหาที่พบในหนังสือเล่มนี้ แบ่งตามออกเป็น ส่วน ๆ ซึ่งแยกออกเป็น 13 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ข่ายแห่งความคิด (พหุพหุชาลสูตร)

พรหมชาลสูตร (ว่าด้วยข่ายแห่งพระสัพพัญญุตญาณอันประเสริฐ) เป็นพระสูตรแรกแห่งนิกายแรกในสุดตันตปิฎก ที่พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัส ณ พระตำหนักในพระราชอุทยานอัมพลัฏฐิกา ระหว่างกรุงราชคฤห์และเมืองนาลันทา ทรงปรารภสุปปิยปริพาชกกับพรหมทัตมาณพเรื่องชมและติ และเป็นสูตรปลดปล่อยข่ายคือ ทิฏฐิ 62 สมเด็จพระผู้มีพระภาคเจ้าได้แสดงถึงความเห็นหรือความเชื่อรวมถึงสาเหตุ ที่ครอบคลุมทุกลัทธิทุกสำนักที่มีอยู่ในโลกนี้ ที่มีมาจากการเห็นกำหนดขั้นส่วนอดีตด้วยมูลเหตุ 18 อย่าง และความเห็นกำหนดขั้นในอนาคตด้วยมูลเหตุ 44 อย่าง ทำหมื่นโลกธาตุให้ไหว กล่าวถึงศีลที่พระพุทธรองค์ตรัสในที่นี้ เรียกว่า “จุฬศีล” (ศีลอย่างเล็ก) มี 26 ข้อ “มัชฌิมศีล” (ศีลอย่างกลาง) มี 10 ข้อ และ “มหาศีล” (ศีลอย่างใหญ่) มี 7 ข้อ สอดคล้องกับ **รณิดา พ้าภิชโย (2563: 29-30)** ศึกษาการวิจัยเรื่อง “ศีลในพรหมชาลสูตร: ศีลเพื่อชีวิตที่งดงาม” ผลการวิจัยพบว่า พรหมชาลสูตรเป็นพระสูตรที่เน้นเรื่อง ศีล สมาธิ ปัญญาที่ระบุดึงความหลากหลายทางความคิดด้านศาสนาที่ลึกซึ้ง โดยเฉพาะการกล่าวถึงศีลอันเป็นข้อปฏิบัติเบื้องต้นของการเป็นสมณะที่ดีในยุคสมัยพุทธกาลที่มีการนำเอาศีลมาเป็นข้อโต้แย้งทางความคิดและการปฏิบัติ ซึ่งพระพุทธรองค์ทรงแสดงเรื่องศีลไว้ในพระสูตรนี้ในช่วงต้นของสมัยพุทธกาล กล่าวคือ จุลศีล มัชฌิมศีล และมหาศีล ซึ่งเป็นศีลที่พระพุทธรองค์ทรงยอมรับว่า มีความงดงามและสอดคล้องกับหลักมัชฌิมาปฏิปทา โดยทรงแสดงศีลที่เป็นข้อห้ามมากกว่าศีลที่เป็นข้ออนุญาตว่า พระพุทธรองค์หรือภิกษุสงฆ์ในพระพุทธศาสนาจะทรงเลือกเอาศีลระดับใดมาประพฤตินั้น มีแนวทางในการปฏิบัติดังนี้ 1) จุลศีล เป็นข้อปฏิบัติเบื้องต้นสำหรับผู้เริ่มปฏิบัติหรือผู้ที่เพิ่งเข้าถือนิเวศ 2) มัชฌิมศีล เป็นข้อปฏิบัติสำหรับผู้ปฏิบัติและพัฒนาตนเองได้ระดับหนึ่งแล้ว 3) มหาศีล เป็นข้อปฏิบัติสำหรับผู้บรรลุนิเวศขั้นสูงหรือเพื่อก้าวถึงนิพพาน ดังนั้น กรอบแนวคิดเรื่องศีลที่ปรากฏในพรหมชาลสูตรนี้ แสดงแนวคิดเรื่องศีลเป็นเบื้องต้นของพระพุทธศาสนาที่จะมีการบัญญัติพระวินัยอันเนื่องมาจากความประพฤติผิดของสงฆ์ จากการศึกษาทั้งหมดพบว่า แนวคิดเรื่อง ศีลในพรหมชาลสูตรนั้นให้คุณค่าหลายประการ สามารถปรับใช้ในชีวิตประจำวันโดยเป็นกรอบแนวทางการปฏิบัติสำหรับผู้ที่สนใจเดินตามรอยพระพุทธองค์ได้เป็นอย่างดี

ตอนที่ 2 ประโยชน์แห่งการบวช (สามัญญผลสูตร)

สามัญญผลสูตร เป็นพระสูตรที่ว่าด้วย ประโยชน์แห่งการบวช คือ ประโยชน์ที่จะได้จากการดำรงเพศเป็นสมณะ หรือบำเพ็ญสมณธรรม สามารถแบ่งออกได้เป็น 3 ระดับ และเพื่อให้ได้ผลของความเป็นสมณะทั้ง 3 ระดับนี้ ผู้ที่บวชเข้ามาในพระพุทธศาสนาจะต้องฝึกฝนอบรมตนเองไปตามระดับด้วยเช่นกัน ระดับที่ 1 ทำให้ผู้บวชสามารถยกตนจากฐานะเดิม คือ แม้แต่ผู้ที่มีฐานะเดิมต่ำต้อยในสังคม เช่น เป็นทาส เป็นกรรมกร หรือเป็นชาวนา ก็พ้นจากฐานะเดิมนั้น ได้รับการเคารพยกย่องปฏิบัติด้วยดีจากฆราวาสทั้งหลาย ซึ่งสิ่งที่ผู้บวชเข้ามาในพระพุทธศาสนาพึงปฏิบัติ คือ บวชอย่างมีเป้าหมาย สรรวมระวางในพระปาติโมกข์อยู่เสมอ มีอาชีพบริสุทธิ์ ถึงพร้อมด้วยศีล ระดับที่ 2 ทำให้ผู้บวชมีโอกาสอบรมจิตใจให้สงบประณีตขึ้นไปตามระดับ จนกระทั่งบรรลุฌานสมาบัติ ตั้งแต่ฌานที่ 1 ถึง 4 ตามลำดับ พระภิกษุพึงปฏิบัติดังต่อไปนี้ สรรวมอินทรีย์ ประกอบด้วยสติสัมปชัญญะ เป็นผู้สันโดษ ละนิวรณ์ 5 ระดับที่ 3 ทำให้ผู้บวชสามารถบรรลุวิชชา 8 เข้าถึงคุณธรรม คุณ

วิเศษที่ประณีตยิ่ง ๆ ขึ้นไป อันได้แก่ วิปัสสนาญาณ (ญาณรู้เห็นไปตามความเป็นจริง) มโนมยิทธิญาณ (เนรมิตกายที่เกิดแต่ใจ) อิทธิวิธญาณ (แสดงฤทธิ์ได้หลายอย่าง) ทิพโสตธาตุญาณ (ได้ยินเสียงด้วยหูทิพย์อันบริสุทธิ์เหนือมนุษย์) เจโตปริยญาณ (กำหนดรู้จิต) ปุพเพนิวาสานุสสติญาณ (ระลึกชาติก่อนได้หลายชาติ) จุตูปปาตญาณ (เห็นหมู่สัตว์ผู้กำลังจุติและกำลังเกิด) และอาสวักขยญาณ (ญาณที่ทำให้อาสวกิเลสให้สิ้น) สอดคล้องกับ พระอภิมุข สมจิตโต (อภิชาตเถระวงศ์) (2558) ศึกษาการวิจัยเรื่อง “ศึกษาการปฏิบัติวิปัสสนาภาวนาเพื่อขจัดกิเลสที่ปรากฏในสามัญญผลสูตร” ผลการวิจัยพบว่า สามัญญผลสูตรเป็นหลักธรรมที่พระพุทธองค์ทรงแสดงให้แก่พระเจ้าอชาตศัตรู ปรากฏในพระสูตรต้นตูปีก ที่มณีกาย สีลขันธวรรค เป็นหลักการและวิธีการปฏิบัติในพระพุทธศาสนาที่สมบูรณ์ยิ่งสูตรหนึ่ง เพราะสามารถสะท้อนภาพรวมแห่ง “เหตุ” และ “ผล” อันเป็นหัวใจคำสอนในพระพุทธศาสนาออกมาได้อย่างชัดเจน สามัญญผลสูตรจึงมีประโยชน์อย่างยิ่งต่อนักการศาสนารวมถึงพระภิกษุทั้งหลาย เพราะเป็นหลักเกณฑ์มาตรฐานแห่งการครองตนในฐานะสงฆ์

ตอนที่ 3 วรรณะสังคมแห่งชนชั้น (อัมพัญญสูตร)

อัมพัญญสูตร (ว่าด้วยชายหนุ่มชื่ออัมพัญญะ) ครั้งหนึ่ง พระผู้มีพระภาคเสด็จจาริกไปในโกศลชนบท พร้อมด้วยภิกษุหมู่ใหญ่ประมาณ 500 รูป เสด็จไปจนถึงพราหมณคาม แห่งชาวโกศล ชื่ออิจฉานังคลคาม ทรงประทับอยู่ ณ ราวป่าอิจฉานังคลวัน เขตอิจฉานังคลคาม มีพราหมณ์ ชื่อโปกขรสาติ ปกครองนครอุกกัฏฐะ ซึ่งคับคั่งด้วยประชาชนและหมู่สัตว์ อุดมด้วยหญ้า ด้วยไม้ ด้วยน้ำ สมบูรณ์ด้วยธัญญาหาร ซึ่งเป็นราชสมบัติที่พระเจ้าปเสนทิโกศล พระราชทานไว้ พราหมณ์โปกขรสาติได้สดับข่าวว่า พระสมณโคตมศากยบุตร ทรงผนวชจากศากยสกุลแล้ว เสด็จจาริกไปในโกศลชนบท พร้อมด้วยภิกษุสงฆ์หมู่ใหญ่ประมาณ 500 รูป ถึงอิจฉานังคลคามโดยลำดับ ประทับอยู่ ณ ราวป่าอิจฉานังคลวัน เขตอิจฉานังคลคาม ก็กิตติศัพท์อันงามของท่านพระโคตมพระองค์นั้นแล ขจรไปแล้วอย่างนี้ว่า พระผู้มีพระภาคพระองค์นั้น เป็นพระอรหันต์ตรัสรู้เองโดยชอบถึงพร้อมด้วยวิชาและจรณะ เสด็จไปดีแล้วทรงรู้แจ้งโลก เป็นสารถีฝึกบุรุษที่ควรฝึก ไม่มีผู้อื่นยิ่งกว่า เป็นศาสดาของเทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย เป็นผู้เบิกบานแล้ว เป็นผู้จำแนกพระธรรมพระตถาคตพระองค์นั้น ทรงทำโลกนี้พร้อมทั้งเทวโลก มารโลก พรหมโลก ให้แจ้งชัดด้วยพระปัญญาอันยิ่งของพระองค์เองแล้ว ทรงสอนหมู่สัตว์พร้อมทั้งสมณพราหมณ์เทวดาและมนุษย์ให้รู้ตาม พระองค์ทรงแสดงธรรมงามในเบื้องต้น งามในท่ามกลาง งามในที่สุด ทรงประกาศพรหมจรรย์ พร้อมทั้งอรรถ พร้อมทั้งพยัญชนะ บริสุทธิ์บริบูรณ์สิ้นเชิง ก็การได้เห็นพระอรหันต์ทั้งหลายที่มีคุณสมบัติเช่นนี้ ย่อมเป็นการดี ครั้งนั้น อัมพัญญมาณพ ศิษย์ของพราหมณ์โปกขรสาติ เป็นผู้เล่าเรียนทรงจำนต รุจบไตรเวท พร้อมทั้งคัมภีร์นิฆนตฺ คัมภีร์เกตุกะ พร้อมทั้งประเภทอักษร คัมภีร์อิติหาส เป็นผู้เข้าใจตัวบท เป็นผู้เข้าใจไวยากรณ์ ชำนาญในคัมภีร์โลกายตะ และมหาปฐีสลักขณะ ซึ่งอาจารย์ได้รับรองและให้การยกย่องว่าเชี่ยวชาญความรู้ในไตรเวท เทียบเท่าอาจารย์ พราหมณ์โปกขรสาติ ได้เล่าให้อัมพัญญมาณพรับฟังการมาประทับของพระพุทธเจ้า และพระสงฆ์หมู่ใหญ่ ประมาณ 500 รูป และขอให้ อัมพัญญะไปเฝ้าพระพุทธเจ้าเพื่อไปพิสูจน์พระคุณของพระพุทธเจ้าเป็นจริงตามนั้นหรือไม่ อัมพัญญมาณพถาม

พราหมณ์โปกขรสาตีผู้เป็นอาจารย์ว่า เราจะไปพิสูจน์ได้อย่างไร พราหมณ์โปกขรสาตีตอบว่า คัมภีร์ของเรา กล่าวถึงมหาปริสลักษณะ 32 ประการ ถ้าผู้ใดมีแล้ว มีเพียง 2 ทางเท่านั้น คือ หากครองเรือนจะได้เป็นพระเจ้าจักรพรรดิ ผู้ทรงธรรม เป็นพระราชโอรสโดยธรรม เป็นใหญ่ในแผ่นดิน มีมหาสมุทร 4 เป็นขอบเขต ทรงชนะแล้ว มีราชอาณาจักรมั่นคง สมบูรณ์ด้วยแก้ว 7 ประการ คือ จักรแก้ว ข้างแก้ว ม้าแก้ว แก้วมณี นางแก้ว คฤหบดีแก้ว ปริณายกแก้ว เป็นที่ 7 พระราชบุตรของพระองค์มีกว่าพัน ล้วนกล้าหาญ มีรูปทรงสมเป็นวีรกษัตริย์ สามารถย่ำยีเสนาของข้าศึกได้พระองค์ทรงชนะโดยธรรม มิต้องใช้อาวุธ มิต้องใช้ศาสตราครอบครองแผ่นดินมีมหาสมุทรเป็นขอบเขต ถ้าเสด็จออกผนวชเป็นบรรพชิต จะได้เป็นพระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า หมดสิ้นจากกิเลส อัมพัฏฐมาณพรับคำพราหมณ์โปกขรสาตีแล้ว ลุกจากที่นั่ง ไหว้พราหมณ์โปกขรสาตีกระทำประทักษิณ แล้วขึ้นรถม้าพร้อมด้วยมาณพหลายคน ขับรถม้าตรงไปยังราวป่าอิจฉานังคลวัน บนถนนเท่าที่รถม้าจะไปได้ ลงจากรถเดินตรงไปยังพระอาราม ขณะนั้น มีภิกษุหลายรูปกำลังจงกรมอยู่กลางแจ้ง อัมพัฏฐมาณพเข้าไปหาภิกษุเหล่านั้นถึงที่จงกรม ถามว่า เวลานี้ท่านพระโคตมพระองค์นั้นประทับอยู่ที่ไหน พวกข้าพเจ้าพากันเข้ามาที่นี่ เพื่อจะเฝ้าพระองค์ท่าน ภิกษุเหล่านั้นคิดเห็นตรงกันเช่นนี้ว่า อัมพัฏฐมาณพผู้นี้เป็นคนเกิดในสกุลที่มีชื่อเสียง ทั้งเป็นศิษย์ของพราหมณ์โปกขรสาตีผู้มีชื่อเสียง การสนทนาปราศรัยกับพวกกุลบุตรเช่นนี้ ย่อมไม่เป็นการหนักพระทัยแก่พระผู้มีพระภาคเลย จึงตอบอัมพัฏฐมาณพว่า พระวิหารมีประตูปิดอยู่ ท่านจงสงบเสียงเข้าไปทางพระวิหารนั้น ค่อย ๆ เข้าไปที่เฉลียง กระแอมไอแล้ว เคาะบานประตูเถิด พระผู้มีพระภาคจักทรงเปิดประตูรับท่าน อัมพัฏฐมาณพสงบเสียง เข้าไปทางพระวิหารซึ่งมีประตูปิดอยู่นั้น ค่อย ๆ เข้าไปยังเฉลียง กระแอมไอแล้ว เคาะบานประตู พระผู้มีพระภาคทรงเปิดประตู อัมพัฏฐมาณพเข้าไปแล้ว ได้ทักทายปราศรัยกับพระองค์ ระหว่างปราศรัย อัมพัฏฐมาณพ เดินบ้าง ยืนบ้าง พระผู้มีพระภาคผู้ประทับนั่งอยู่ พระผู้มีพระภาคตรัสถามว่า อัมพัฏฐะ เธอเคยสนทนาปราศรัยกับพวกพราหมณ์ผู้เฒ่า ผู้แก่ ผู้เป็นอาจารย์ เป็นหัวหน้า แต่เดินบ้าง ยืนบ้าง เหมือนที่กำลังปราศรัยกับเราหรือไม่ อัมพัฏฐมาณพ ตอบว่า ไม่ได้ทำเช่นนี้ เพราะว่าพราหมณ์ผู้เดินก็ควรเจรจากับพราหมณ์ผู้เดิน พราหมณ์ผู้ยืนก็ควรเจรจากับพราหมณ์ผู้ยืน พราหมณ์ผู้นั่งก็ควรเจรจากับพราหมณ์ผู้นั่ง พราหมณ์ผู้นอนก็ควรเจรจากับพราหมณ์ผู้นอน แต่การปราศรัยกับนักบวชหัวโล้น เป็นคฤหบดีเชื้อสายกัณโศตร คือโคตรตัวดำ เกิดจากพระบาทของท้าวมหาพรหม ข้าพเจ้าย่อมสนทนาปราศรัยกับผู้นั้น เหมือนกับที่สนทนาปราศรัยกับท่าน พระพุทธเจ้าตรัสว่า อัมพัฏฐะ เธอมีฐานะจึงได้มาที่นี่ เธอมาเพื่อประโยชน์ใด ก็พึงใส่ใจในประโยชน์นั้น เธอยังไม่ศึกษาอะไรเลย ก็คิดว่ามีการศึกษา ดูแล้ว อย่างนี้เรียกว่าไม่ได้รับการศึกษา อัมพัฏฐมาณพถูกพระผู้มีพระภาคตรัสตำหนิด้วยพระวาจาว่า เป็นคนไม่ได้รับการศึกษา จึงโกรธ ขัดใจ และคิดว่าต้องการชมพระผู้มีพระภาคเจ้าให้ได้รับความอับอายเสียหาย จึงกล่าวว่า พวกชาติศากยะดูร้าย หยาบช้า ใจน้อย พุดพล่าม เป็นแต่พวกคฤหบดีแท้ๆ ยังไม่สักการะพวกพราหมณ์ ไม่เคารพพวกพราหมณ์ ไม่นับถือพวกพราหมณ์ ไม่บูชาพวกพราหมณ์ ไม่อ่อนน้อมพวกพราหมณ์ นี่เป็นการไม่เหมาะสม พระผู้มีพระภาคถามว่า พวกศากยะได้ทำผิดอะไรต่อเธอหรือ ท่านโคตม ครั้งหนึ่ง ข้าพเจ้าได้ไปยังนครกบิลพัสดุ์ ด้วยกรณีกิจบางอย่างของพราหมณ์โปกขรสาตีผู้อาจารย์ ได้เดินเข้าไปยังสันฐาคารของพวกศากยะ เวลานั้นพวกศากยะและศากยกุมารจำนวนมาก นั่งเหนืออาสนะสูงๆ ในสันฐา

การเอานิ้วมือสะกิดกันและกันเฮฮาอยู่ เห็นที่จะหัวเราะเยาะข้าพเจ้าเป็นแน่ ไม่มีใครเชื่อเชิญให้ข้าพเจ้านั่งเลย การไม่เคารพ นับถือ บูชา ไม่อ่อนน้อมต่อพราหมณ์นี้ เป็นการไม่สมควรเลย อัมพัฏฐะ แม้นางนกไส้ก็ยังเป็น สัตว์พูดได้ตามความปรารถนาในรังของตน พระนครกบิลพัสดุ์เป็นถิ่นของพวกศากยะ อัมพัฏฐะไม่ควรจะข้อง ใจ เพราะการหัวเราะเยาะเพียงเล็กน้อยนี้ ท่านโคดม วรรณะ 4 เหล่านี้ คือ กษัตริย์ พราหมณ์ แพศย์ ศูทร บรรดาวรรณะ 3 วรรณะ คือ กษัตริย์ แพศย์ ศูทร เป็นคนบำเรอของพราหมณ์ การที่พวกศากยะ ที่เป็นตระกูล คหบดี ไม่สักการะพราหมณ์ จึงเป็นการไม่เหมาะสม ครั้งนั้น พระผู้มีพระภาคทรงพระดำริว่า อัมพัฏฐะมาณพผู้นี้ กล่าวเหยียบย่ำพวกศากยะอย่างหนัก โดยเรียกว่า เป็นแต่พวกคฤหบดี เราจะถามถึงโคตรเขาดูบ้าง พระองค์ จึงตรัสถามว่า เธอมีโคตรตระกูลอะไร อัมพัฏฐะ ตอบว่า โคตรตระกูลชื่อ กัณหาณโคตร พระผู้มีพระภาคเจ้า ตรัสว่า โคตรตระกูลของเธอ เป็นเพียงลูกนางทาสีของพวกศากยะ บรรพบุรุษของพวกศากยะ ก็คือ พระเจ้าโศกการาช สอดคล้องกับ **พระมหาจิรวรรณ กนตวณโณ (กัณฐ), ดร. (2561)** ศึกษาการวิจัยเรื่อง “การศึกษา โครงสร้างคัมภีร์ที่ขนิณกายสีลขันธวรรคในแง่ของศีลและพรต” ผลการวิจัยพบว่า ที่ขนิณกาย สีลขันธวรรค มีพระ สูตร 13 สูตร เกี่ยวกับศีลและพรต ที่กล่าวถึงโดยตรง ได้แก่ ซึ่งเป็นพระสูตรแรกว่าด้วยศีล 3 ชั้น ได้แก่ จูฬ ศีล มัชฌิมศีล และมหาศีล ต่อจากนั้นกล่าวถึง ลัทธิทรรคชะหรือทิกฺขุ 62 ซึ่งอาจสรุปลงเป็น 2 คือ สัสสตทิกฺขุ ทรรคชะว่าโลกเที่ยง และอุจเฉททิกฺขุ ทรรคชะว่าโลกขาดสูญ คือมีแค่โลกนี้ไม่มีโลกหน้า เมื่อทุกคนยึดถือ อย่างนี้ย่อมนำไปสู่การบำเพ็ญศีล พรตตามความเชื่อของตน ไม่ว่าจะเป็นด้านอัตถกิลมณานุโยคหรือกามสุขัลลิกานุโยค คือ มีแต่โลกนี้ไม่มีโลกหน้า เมื่อทุกคนหรืออย่างนี้ย่อมนำไปสู่การบำเพ็ญศีล

ตอนที่ 4 คุณสมบัติของความเป็นพราหมณ์ (โสณทัณฑสูตร)

พระสูตรนี้เป็นการซักถามปัญหาระหว่างพระพุทธเจ้ากับโสณทัณฑพราหมณ์ โดยพระพุทธเจ้าตรัสถามว่า ผู้ประกอบด้วยคุณสมบัติอย่างไรบ้างผู้คนจึงเรียกเป็นพราหมณ์ และควรเรียกตัวเองได้ว่าเป็นพราหมณ์ ? โสณทัณฑพราหมณ์ตอบว่า 1) มีชาติดี คือเกิดจากการดาบิตาเป็นพราหมณ์ สืบสายมา 7 ชั่วบรรพบุรุษ 2) ท่องจำมนต์ในพระเวทได้ 3) มีรูปร่าง 4) มีศีล 5) เป็นผู้ฉลาดมีปัญญา ตรัสถามว่า ใน 5 อย่างนี้ ถ้าวาดลงเสีย 1 เหลือ 4 พอจะกำหนดคุณสมบัติของผู้ควรเป็นพราหมณ์ได้หรือไม่ โสณทัณฑพราหมณ์ตอบว่า ตัดข้อมี ผิวพรรณดีออก ตรัสถามว่า ถ้าวาดลงเสียอีก 1 เหลือ 3 จะลดอะไร ? โสณทัณฑพราหมณ์ลดข้อท่องจำมนต์ ตรัสถามว่า ถ้าวาดลงเสียอีก 1 เหลือ 2 จะลดอะไร ? โสณทัณฑพราหมณ์ลดข้อที่เกี่ยวกับชาติ คือกำเนิดจาก มารดาบิดาเป็นพราหมณ์ พอลดข้อนี้ พวกพราหมณ์ที่มาด้วย ก็ช่วยกันของร้องว่า อย่างกล่าวอย่างนั้น เพราะ เป็นการกล่าวกระทบผิวพรรณ กระทบมนต์ กระทบชาติ จะเสียที่แก่พระสมณโคดม โสณทัณฑพราหมณ์ก็ ได้ตอบว่า หลานของตนคืออังกะมาณพที่นั่งอยู่ในที่ประชุมนี้ มีผิวพรรณดี ท่องจำมนต์ได้ดี เกิดดีจากการดา บิตามารดาทั้งสองฝ่าย ซึ่งเป็นพราหมณ์สืบต่อมา 7 ชั่วบรรพบุรุษ แต่ก็ฆ่าสัตว์ ลักทรัพย์ ประพฤติผิดในกาม พุศุเทจ ดื่มน้ำเมา ดังนั้นผิวพรรณ มนต์ ชาติ จะทำอะไรได้ แต่เมื่อใดพราหมณ์เป็นศีล มีปัญญา รวม 2 คุณสมบัตินี้ จึงควรบัญญัติว่าเป็นพราหมณ์ และควรเรียกตัวเองว่าเป็นพราหมณ์ พระผู้มีพระภาคตรัสถามว่า ถ้าวาดเสีย 1 เหลือ 1 พอจะกำหนดคุณสมบัติของผู้ควรเป็นพราหมณ์ได้หรือไม่ ? โสณทัณฑพราหมณ์กราบทูล

ว่า ลดไม่ได้ เพราะศีลชำระปัญญา ปัญญาชำระศีล ในที่ใดมีศีลในที่นั้นมีปัญญา ในที่ใดมีปัญญาในที่นั้นมีศีล ศีลกับปัญญากล่าวได้ว่าเป็นยอดในโลก เปรียบเหมือนใช้มือล้างมือใช้เท้าล้างเท้า ศีลกับปัญญาก็ตัดชำระกันและกัน ฉะนั้น พระผู้มีพระภาคตรัสรับรองภาสิตของโศภิตทัณฑพราหมณ์ว่าถูกต้อง และตรัสถามต่อไปว่า ศีลเป็นอย่างไร ? ปัญญาเป็นอย่างไร ? โศภิตทัณฑพราหมณ์จึงกราบทูลให้พระผู้มีพระภาคตรัสอธิบาย พระผู้มีพระภาคจึงตรัสถึงการที่บุคคลเสื่อมใสในพระองค์ ออกบวชประพฤติพรหมจรรย์ ตั้งอยู่ในศีล 3 ชั้น (ดังในสามัญญผลสูตร) บำเพ็ญสมาธิจนได้บรรลุมานที่ 1 ที่ 2 ที่ 3 ที่ 4 และได้วิชา 8 มิวีสสนาญาณ เป็นต้น มีอาสวัชฌญาณ คือ ญาณที่ทำให้ตัณหาสิ้นไปเป็นที่สุด

ตอนที่ 5 วิธูปุชามหายัญ (ภูฏันทสูตร)

ภูฏันทสูตร (สูตรว่าด้วยเศรษฐศาสตร์การเมือง) เป็นพระสูตรในพระไตรปิฎก เล่มที่ 9 จากทีฆนิกาย สีลขันธวรรค ฉบับมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เบื้องต้นจะยกเนื้อหาโดยย่อมาก่อน และจะวิเคราะห์ทีหลัง ดังนี้

เมื่อพระพุทธเจ้าทรงเสด็จจาริกไปแคว้นมคธ พร้อมภิกษุ 500 รูป พระองค์เสด็จถึงหมู่บ้านชาณมัตถทรงประทับในสวนอัมพลวัฏฏิกา ใกล้หมู่บ้านชาณมัตถ ซึ่งมีพราหมณ์ภูฏันทะปกครองหมู่บ้าน ซึ่งหมู่บ้านแห่งนี้เป็นที่อุดมสมบูรณ์พร้อมไปด้วยประชากร, สัตว์เลี้ยง, พืชพันธุ์ธัญญาหาร, น้ำ, หญ้า ซึ่งเป็นพรหมไทย ที่พระเจ้าพิมพิสารทรงพระราชทานปูนบำเหน็จให้ เมื่อชาวบ้านได้ทราบข่าวการเสด็จมาครั้งนี้จึงได้พากันเข้าเฝ้า เวลานั้น พราหมณ์ภูฏันทะกำลังเตรียมการบูชาหายัญ ก็ได้เข้าเฝ้าพร้อมกับชาวบ้านด้วยจุดประสงค์เพื่อต้องการทูลถามถึงยัญสมบัติ 3 ประการ องค์ประกอบ 16 ซึ่งตนยังไม่รู้ชัด

พระพุทธเจ้าตรัสว่า พราหมณ์ เรื่องเคยมีมาแล้ว พระเจ้ามหาวิชิตราชทรงเป็นผู้มั่งคั่ง มีทรัพย์มาก มีโภคะมาก มีพืชพันธุ์ธัญญาหารเต็มท้องพระคลัง วันหนึ่งทรงดำริที่จะทำการบูชาหายัญ พราหมณ์ปุโรหิต (โพธิสัตว์) จึงกราบทูลว่า บ้านเมืองของพระองค์ยังมีเสี้ยนหนาม มีการเบียดเบียน ไฉนยังปล้นบ้าน ปล้นนิคม ปล้นเมืองหลวง ดักจี้ในทางเปลี่ยว ถ้าพระองค์จะทรงปราบปรามด้วยการประหาร จองจำ ปรับไหม ตำหนิโทษ หรือเนรเทศ จะมีโจรกลับเข้ามาเบียดเบียนบ้านเมืองของพระองค์ในภายหลังได้ ดังนั้นพระองค์ควรปรับวิธีการใหม่ คือ

- 1) ควรพระราชทานพืชพันธุ์และอาหารให้แก่เกษตรกร
- 2) ควรพระราชทานต้นทุนให้แก่ผู้ทำพาณิชย์กรรม
- 3) ควรพระราชทานอาหารและเงินเดือนแก่ข้าราชการ

เมื่อทรงทำอย่างนี้แล้วพลเมืองจักชวนชวายเป็นหน้าที่การงานของตน ไม่พากันเบียดเบียนบ้านเมืองของพระองค์ และจักมีกองพระราชทรัพย์อย่างยิ่งใหญ่ บ้านเมืองก็จะอยู่ร่มเย็น ไม่มีเสี้ยนหนาม ไม่มีการเบียดเบียน ประชาชนจะชื่นชมยินดีต่อกัน มีความสุขกับครอบครัว อยู่อย่างไม่ต้องปิดประตูบ้าน

ต่อมา พระเจ้ามหาวิชิตราช ครั้นพระองค์ทำตามคำแนะนำแล้ว บ้านเมืองก็สงบร่มเย็น พระองค์ก็ยังคงปรารถนาที่จะทำการบูชาหายัญอีก พราหมณ์ปุโรหิตจึงกราบทูลให้เชิญเจ้าผู้ครองเมือง, ราชอำมาตย์,

พราหมณ์ และคหบดี ที่อยู่ในนิคมและชนบททั่วราชอาณาจักรเข้ามาปรึกษา เมื่อบุคคลทั้ง 4 กลุ่มเห็นชอบแล้ว ลำดับต่อมาพระพุทธเจ้าจึงตรัสถึงองค์ประกอบของยัญตามลำดับ ดังนี้คือ ความเห็นชอบของบุคคลทั้ง 4 กลุ่ม, คุณลักษณะของพระเจ้ามหาวชิตราช 8 อย่าง คุณลักษณะของพราหมณ์บุโรหิต 4 อย่าง ยัญพิธี 3 ประการ ขจัดความเดือดร้อนพระทัย 10 อย่าง และทรงมีพระทัยสดชื่นร่าเริงด้วยอาการ 16 อย่าง นอกจากนั้นแล้วพระพุทธเจ้ายังตรัสถึงยัญที่ทำโดยใช้ทุนทรัพย์และมีการตระเตรียมน้อยกว่า แต่มีอานิสงส์มากกว่า ตามลำดับโดยเรียงจากน้อยไปหามาก ดังนี้

1. ยัญมีสมบัติ 3 ประการ มืองค์ประกอบ 16 ประการ มีอานิสงส์น้อยกว่า
2. นิยทานที่ทำสืบทอดมาถวายเจาจงบรรพชิตผู้มีศีล มีอานิสงส์น้อยกว่า
3. การสร้างวิหารอุทิศพระสงฆ์ ผู้มาจากทิศทั้ง 4 มีอานิสงส์น้อยกว่า
4. ยัญของบุคคลผู้มีจิตเลื่อมใสถึงพระรัตนตรัย เป็นสรวง มีอานิสงส์น้อยกว่า
5. ยัญของบุคคลผู้มีจิตเลื่อมใสสมทานสิกขาบททั้งหลาย มีอานิสงส์น้อยกว่า
6. ยัญของภิกษุผู้สมบูรณ์ด้วยศีล และบรรลุลุธรรม สอดคล้องกับ **พระอธิการสายแพร กต**

ปุณฺณ และคณะ (2563: 167) ศึกษาการวิจัยเรื่อง “การพัฒนาคนและพัฒนากันเมืองในกฎทนต์สูตร” ผลการวิจัยพบว่า กฎทนต์สูตรเป็นพระสูตรที่เกี่ยวข้องกับพัฒนากันเมือง พัฒนาคคนและเศรษฐศาสตร์อีกทั้งเป็นพระสูตรหนึ่งที่ทำให้เห็นถึงวิถีชีวิตความคิดวิธีการจัดการกับปัญหาและที่สำคัญคือรูปแบบการปกครองรูปแบบพิเศษในสมัยพุทธกาล แม้จะไม่ได้เจาะลึกเป็นกฎหมาย ก็พอจะมองเห็นถึงลักษณะพิเศษบางประการที่ผู้ปกครองมอบให้กับประชาราษฎร์ถ้าหากมองในแง่ของการกระจายอำนาจ ซึ่งพระราชาทรงได้มอบอำนาจให้ไปจัดการท้องถิ่นไปดำเนินการปกครองและจัดทำกิจกรรมต่าง ๆ ด้วยตัวเอง ซึ่งเงื่อนไขความอุดมสมบูรณ์ของชุมชนเป็นส่วนหนึ่งที่สามารถปกครองตนเองได้

ตอนที่ 6 คุณวิเศษที่เห็นเป็นส่วน ๆ (มหาลิสสูตร)

มหาลิสสูตร มหาลิเข้ามาบวชเพื่อต้องการความเป็นทิพย์ ตรัสว่ามีธรรมอื่นที่ดีกว่าปรานิตกว่า 1) พราหมณทูตชาวโกศลรัฐ และพราหมณทูตชาวอมรรัฐ เข้าเฝ้าด้วยศรัทธา 2) เรื่องของพระนาคิตเถระ พุทธอุปัฏฐาก 3) เรื่องของพระเจ้าลิจฉวี โอรสธิดาเข้าหาพระนาคิตเถระ 4) สุนัขขัตติจฉวีบุตร ถาพพระผู้มีพระภาคว่าเรื่องได้ยินเสียงทิพย์ แต่ไม่เห็นรูป 5) เจริญสมาธิเฉพาะส่วน เพื่อไม่ให้(อีกฝ่ายหนึ่ง)เห็นรูปทิพย์ (ตรัสกับมหาลิ) 6) เจริญสมาธิโดยส่วนสอง การเห็นรูปทิพย์ การฟังเสียงทิพย์ (ตรัสกับมหาลิ) 7) ธรรมอื่นที่ดีกว่าปรานิตกว่าการเห็นรูปทิพย์และเสียงทิพย์ มหาลิเข้ามาบวชกับพระพุทธเจ้าเพื่อต้องการเห็นรูปทิพย์ และได้ยินเสียงทิพย์ แต่พระพุทธเจ้า ตรัสว่ามีธรรมอื่นที่ดีกว่า ปรานิตกว่า มีอยู่ คือ

- การได้เป็นโสดาบัน (สังโยชน 3 ลื่นไป)
- การได้เป็นสกทาคามี (สังโยชน 3 ลื่นไป รากะ โทสะ โมหะ เบาบาง)
- เป็นผู้สิ้นสังโยชน 5 (อนาคามี)
- ทำให้แจ้งซึ่งเจโตวิมุตติ ปัญญาวิมุตติ (อรหัตต์)

- มรรค 8 คือปฏิบัติ สอดคล้องกับ **กรรมการศาสนา (2525)** ใน มหาสิสูตร พระไตรปิฎก ฉบับหลวง เล่มที่ 17 ข้อที่ 131 หน้าที่ 68 กล่าวว่า มหาสิสูตรรูปเป็นทุกข์ ก็หาว่ารูปนี้ จักเป็นสุขอย่างเดียว สุขตามสนอง หยั่งลงสู่ความสุข มิได้ประกอบด้วยทุกข์บ้างแล้ว สัตว์ทั้งหลาย ก็จะไม่พึงเบื่อหน่ายในรูป ก็เพราะรูปเป็นทุกข์ ทุกข์ตามสนอง หยั่งลงสู่ความสุข มิได้ประกอบด้วยสุขเสมอไป ฉะนั้น สัตว์ทั้งหลาย จึงเบื่อหน่ายในรูป เมื่อเบื่อหน่าย ย่อมคลายกำหนด เพราะคลายกำหนด จึงบริสุทธิ แม้ข้อนี้แล ก็เป็นเหตุ เป็นปัจจัยเพื่อความบริสุทธิ์ของสัตว์ สัตว์ทั้งหลาย มีเหตุ มีปัจจัย จึงบริสุทธิ แม้ด้วยอาการอย่างนี้

ตอนที่ 7 ชีวะกับสรีระ (ชาลียสูตร)

ชาลียสูตร (สูตรว่าด้วยข้อความที่ตรัสโต้ตอบชาลียปริพาชก) อยู่ในพระไตรปิฎก เล่มที่ 9 สุตตันตปิฎก ทีฆนิกาย สีลขันธวรรค พระผู้มีพระภาคประทับ ณ โฆสิตาราม กรุงโกสัมพี นักบวช 2 คน คือ มณฑิยปริพาชก กับชาลียะ ผู้เป็นศิษย์ของอาจารย์ผู้ใช้บาตรไม้ (ชาลียะ ทารุปัตติกะ) ได้มาเฝ้าพระผู้มีพระภาคเจ้า กราบทูลถามปัญหาว่า ชีวะ (สภาพที่เป็นอยู่ หรือกล่าวอีกอย่างหนึ่งก็คือ สภาพที่ครองสรีระ ในบางลัทธิเรียกจิตบ้าง อัตตาบ้าง กับสรีระ (ร่างกาย) เป็นอันเดียวกัน หรือเป็นคนละอัน พระผู้มีพระภาคตรัสตอบ บรรยายคุณลักษณะของผู้ออกบวช ตั้งอยู่ในศีล บำเพ็ญสมาธิจนได้ฌาน ตั้งแต่ที่ 1 ถึง 4 และได้วิชา 8 (ตามที่กล่าวไว้แล้วในสามัญญผลสูตร) แล้วตรัสว่า ภิกษุผู้รู้เห็นอย่างนี้ ไม่ควรกล่าวว่า ชีวะ กับสรีระ เป็นอันเดียวกัน หรือกล่าวว่า ชีวะ กับสรีระ เป็นคนละอัน พระองค์เองทรงรู้ทรงเห็นอย่างนี้ จึงไม่ตรัสว่า ชีวะ กับสรีระ เป็นอันเดียวกันหรือต่างกัน มีคำอธิบายว่า การยืนยันว่า ชีวะ กับสรีระ เป็นอันเดียวกัน ย่อมตกไปในส่วนสุดข้างสัสสตทิวฏฐิ ความเห็นว่า สิ่งทั้งปวงเที่ยง การยืนยันว่า ชีวะ กับสรีระ เป็นคนละอัน ย่อมตกไปฝ่ายที่ว่าชีวะเที่ยง สรีระไม่เที่ยง ทั้งสองข้อนี้ รวมอยู่ในทิวฏฐิ 62 เมื่อจบพระธรรมเทศนา นักบวช 2 คน ชื่นชมภาษิตของพระผู้มีพระภาคเจ้า

ตอนที่ 8 สีนาทบันลือ (มหาสินาทสูตร)

มหาสินาทสูตร (สูตรว่าด้วยการบริหารจัดการองค์กร) สมัยหนึ่ง พระพุทธเจ้าทรงประทับ ณ รวป่า ด้านทิศตะวันตกภายนอกพระนคร เขตกรุงเวสาลี สมัยนั้น โอรสของเจ้าลิจฉวี พระนามว่าสุนักขัตตะ ลาสิกขาจากพระธรรมวินัยได้ไม่นาน ได้กล่าวท่ามกลางที่ชุมนุม ณ กรุงเวสาลี โดยตำหนิพระพุทธเจ้าว่า ไม่มีญาณทัสสนะที่ประเสริฐวิเศษยิ่งกว่าธรรมของมนุษย์ สมณโคดมแสดงธรรมที่ประมวลมาด้วยความตรึก ที่ไตร่ตรองด้วยการคิดค้น แจ่มแจ้งได้เอง ธรรมที่สมณะโคดมแสดงธรรมเพื่อประโยชน์แก่บุคคล ย่อมนำไปเพื่อความสิ้นทุกข์ โดยชอบสำหรับบุคคลผู้ปฏิบัติตามธรรมนั้น พระสารีบุตรเถระ เข้าไปบิณฑบาต ได้สดับคำเช่นนั้น จึงกราบทูลพระพุทธเจ้า ๆ จึงตรัสว่า สารีบุตร โอรสเจ้าลิจฉวี พระนามว่า สุนักขัตตะ เป็นโมฆบุรุษ มักโกรธ คิดว่าจักกล่าวติเตียน แต่กลับกล่าวสรรเสริญคุณของตถาคตอยู่นั้นแล ลำดับนั้น พระพุทธเจ้าจึงตรัสถึงคุณและองค์ธรรมที่เจ้าลิจฉวีพระนามว่าสุนักขัตตะ จะไม่มีโอกาสได้ทราบ เช่น ทรงเป็นพระอรหันต์ ทรงสามารถแสดงอภิทธิได้ ทรงสดับเสียงทิพย์ได้ ทรงรู้ใจสัตว์ได้ หลังจากนั้นพระพุทธเจ้าจึงตรัสกล่าวถึงแห่งพระ

ตถาคต 10 ประการ เวสาร์ชชญาณ (ญาณเป็นเหตุให้แก้แล้ว) 4 ประการ บริษัท 8 กำเนิด 4 คติ 5 ทรงรู้เห็นการไปทุกคติและสุคติของบุคคล พรหมจรรย์มีองค์ 4 การบำเพ็ญตบะ การประพฤติถือสิ่งเศร้าหมอง การประพฤติรังเกียจ ความประพฤติเป็นผู้สงัด ลัทธิที่ว่าความบริสุทธิ์มีได้เพราะอาหาร ลัทธิที่ว่าความบริสุทธิ์มีได้เพราะสังสารวัฏ สัตว์ผู้ไม่หลง เป็นต้น สอดคล้องกับ **พระภิกษุวัณโณ จันทวทโน และคณะ (2566: 646)** ศึกษาการวิจัยเรื่อง “วิเคราะห์อัตตกิลมณานิคมในมหาสัททสูตร” ผลการวิจัยพบว่า มหาสัททสูตร พระสูตรที่เร้นในพระไตรปิฎก ครั้งหนึ่งพระธรรมโกศาจารย์ (เงื่อม อินทปญโญ) ได้รจนาหนังสือในชุดจากพระโอษฐ์เรื่อง พุทธประวัติจากพระโอษฐ์ ใจความตอนหนึ่งได้กล่าวถึง พระสูตรสำคัญอันเกี่ยวเนื่องด้วยการบำเพ็ญอัตตกิลมณานิคมของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เมื่อครั้งยังทรงออกผนวชค้นหาพระสัจธรรม นำไปสู่การรับรู้นอกขอบที่ชาวไทยคุ้นชินในพุทธประวัติกระแสหลักอย่างปฐมสมโพธิกถา ที่มีทั้งฉบับล้านนา มอญ ลาว ยวน และฉบับที่มีวรรณศิลป์งดงาม อย่างฉบับของสมเด็จพระมหาสมณเจ้ากรมพระปรมานุชิตชิโนรส สมเด็จพระสังฆราชไทย พระองค์ที่ 7 แห่งอาณาจักรรัตนโกสินทร์ ในวรรณคดีปฐมสมโพธิกถา

ตอนที่ 9 อัตตภาพ 3 (โปฏฐปาทสูตร)

พระสูตรที่ปรากฏ ณ พระเชตะวัน มูลคันธกุฏี สถานที่ประทับของพระพุทธองค์ ทรงแสดงธรรมโปรดหมู่เทวดาและมนุษย์ ณ ที่แห่งนี้ พระราชาปเสนทิโกศล อนาถปิณฑิกเศรษฐี และเทวดาผู้มีศักดิ์ใหญ่ มาเข้าเฝ้าพระพุทธเจ้าที่มูลคันธกุฏี ความมีในพระสูตรมากมาย

โปฏฐปาทสูตร (ว่าด้วยปริพาชกชื่อโปฏฐปาทะ) ในพระสุตตันตปิฎก ทีฆนิกาย สีลขันธวรรค เล่ม 9 หน้า 175-196 ข้อ 406-443 โปฏฐปาทปริพาชก ทูลถามเรื่องอภิสังขยานิโรธ การดับสังขยาขั้นสูง ซึ่งตามทรรคนะของพราหมณ์ ได้แก่ เนวสังขยานาสัญญาตนสมวัตติ ที่ถูกต้องเป็นอย่างไร โปฏฐปาทปริพาชก คิดว่าสังขยาของคนเกิดขึ้นดับไปโดยไม่มีเหตุและปัจจัย พระพุทธเจ้าได้ตรัสอธิบายว่าสังขยาของคนเกิดขึ้นและดับไปโดยมีเหตุปัจจัย คือ การศึกษาและทรงเล่าเรื่องการปฏิบัติและผลของการปฏิบัติของภิกษุให้ฟังคือ ภิกษุจะศึกษาเรื่องศีลจนมีศีลสมบูรณ์ แล้วเจริญสมาธิจนได้ปฐมฌาน ทุตติยฌาน ตติยฌาน จตุตถฌาน อรูปฌาน ทรงตรัสว่า สังขยาเกิดก่อน เพราะสังขยาเป็นปัจจัย ฌานจึงเกิดและไม่ทรงตอบคำถามที่เกี่ยวกับอันทคาหิกทัญญู 10 ประการ เช่น โลกเที่ยงหรือไม่เที่ยง? ทรงอธิบายว่าไม่เป็นประโยชน์ ไม่มีสาระ ไม่ใช่จุดเริ่มต้นของพรหมจรรย์ เป็นต้น ทรงตอบเรื่องทุกข์ เหตุเกิดทุกข์ การดับทุกข์ และเรื่องวิธีปฏิบัติให้ถึงความดับทุกข์ (อริยสัจ 4) โปฏฐปาทะ ได้ฟังคำสอนของพระพุทธเจ้า แม้ไม่เข้าใจความหมายเลยสักคำเดียว แต่ก็ชื่นชมและยอมรับพระพุทธองค์ จากนั้น 2-3 วัน จิตตะ หัตถิสาริบุตร ผู้เป็นลูกศิษย์ของโปฏฐปาทะ ได้ตามอาจารย์ของตนไปเข้าเฝ้าพระพุทธเจ้าเพื่อฟังธรรมด้วย พระพุทธเจ้า ทรงตรัสอธิบายเรื่องภพ 3 คือ กามภพ รูปภพ และอรูปภพ ผู้ปฏิบัติตามคำสอนของพระองค์จะละอกุศล คือ โลภะ โทสะ และโมหะได้ และธรรมที่แน่นอนคืออริยสัจ 4 (ธรรมที่เป็นเป็นไปเพื่อนิพพาน) ผลของการแสดงธรรมในครั้งนี้ทำให้โปฏฐปาทะปริพาชก ประกาศตนเป็นอุบาสก ส่วนจิตตะ หัตถิสาริบุตร ทูลขอบรรพชาอุปสมบท พระพุทธเจ้าบวชให้แล้วได้ปฏิบัติตามคำสอนของพระองค์ ไม่นานก็ได้บรรลุเป็นพระอรหันต์

ตอนที่ 10 ธรรมที่พระพุทธองค์ทรงให้ประชาชนสมาทาน (สุกสูตร)

สุกสูตร (อริยปัญญาขันธ) เมื่อพระผู้มีพระภาคเสด็จปรินิพพานแล้วไม่นาน ท่านพระอานนท์อยู่ ณ พระวิหารเชตวัน อารามของท่านอนาถบิณฑิกเศรษฐี เขตพระนครสาวัตถี พระอานนท์แสดงธรรมแก่สุกมานพโตทยยุบุตรถึงธรรมที่ให้สมาทาน ให้ตั้งอยู่ เมื่อพระอานนท์แสดงธรรมจบ สุกมานพโตทยยุบุตรประกาศตนเป็นอุบาสก ถึงพระรัตนตรัยเป็นสรณะตลอดชีวิต เมื่อจิตเป็นสมาธิ บริสุทธิ์ผ่องแผ้ว ไม่มีกิเลส ปราศจากอุปกิเลส อ่อนควรแก่การงาน ตั้งมั่นไม่หวั่นไหว ย่อมพึงได้ปัญญาใน วิชชา 8 คือ 1) วิปัสสนาญาณ ญาณที่สนะว่ากายนี้มีรูป ประกอบด้วยมหาภูต 4 เกิดแต่มารดาบิดา เติบโตขึ้นด้วยข้าวสุกและขนมสด ไม่เที่ยง มีอันเป็นไปเป็นธรรมดา และวิญญาณก็อาศัยอยู่ในกายนี้ เนื่องจากอยู่ในกายนี้ 2) มโนยทิธญาณ เนรมิตรูปอันเกิดแต่ใจ คือ เนรมิตกายอื่นจากกายนี้ 3) อิทธิวิธีญาณ คือ คนเดียวเป็นหลายคนก็ได้ หลายคนเป็นคนเดียวกันก็ได้ ทำให้ปรากฏก็ได้ ทำให้หายไปก็ได้ ทะลุกำแพงภูเขาไปได้ไม่ติดขัดเหมือนไปในที่ว่างก็ได้ ผุดขึ้น ดำลงแม้ในแผ่นดินเหมือนในน้ำก็ได้ เดินบนน้ำไม่ตกเหมือนเดินบนแผ่นดินก็ได้ เหาะไปในอากาศก็ได้ ลูบคลำพระจันทร์พระอาทิตย์ซึ่งมีฤทธิ์มีอำนาจมากด้วยฝ่ามือก็ได้ ใช้อำนาจทางกายไปตลอดพรหมโลกก็ได้ 4) ทิพย์โสตญาณ ได้ยินเสียง 2 ชนิด คือ เสียงทิพย์และเสียงมนุษย์ ทั้งที่อยู่ไกลและใกล้ด้วยทิพย์โสตอันบริสุทธิ์ ล่วงโสตของมนุษย์ 5) เจโตปริยญาณ กำหนดรู้ใจของสัตว์อื่น ของบุคคลอื่นด้วยใจ 6) ปุพเพนิวาสานุสสติญาณ ระลึกชาติก่อนได้เป็นอันมาก 7) จุตูปปาตญาณ รู้จุดและอุปบัติของสัตว์ทั้งหลาย เห็นหมู่สัตว์ที่กำลังจุติ กำลังอุปบัติด้วยทิพย์จักษุอันบริสุทธิ์ลวงจักษุของมนุษย์ ย่อมรู้ชัดซึ่งหมู่สัตว์ผู้เป็นไปตามกรรม 8) อาสวกขยญาณ รู้ชัดตามความเป็นจริงว่า นี่ทุกข์ นี่ทุกขสมุทัย นี่ทุกขนิโรธ นี่ทุกขนิโรธคามินีปฏิปทา เหล่านี้อาสวะ เหล่านี้อาสวสมุทัย นี่อาสวนิโรธ นี่อาสวนิโรธคามินีปฏิปทา เมื่อรู้เห็นอย่างนี้ จิตย่อมหลุดพ้นจากกามาสวะ ภวาสวะ อวิชชาสวะ เมื่อจิตหลุดพ้นแล้ว ก็มีญาณว่าหลุดพ้นแล้ว ปัญญาขันธ อันเป็นอริยะนี้พระผู้มีพระภาคตรัสสรรเสริญ ให้สมาทาน ให้ตั้งอยู่ ให้ดำรงอยู่ และในพระธรรมวินัยนี้ มิได้มีกิจที่ยิ่งขึ้นไปอีก เมื่อพระอานนท์แสดงธรรมจบ สุกมานพแสดงตนเป็นอุบาสก

ตอนที่ 11 ปาฏิหาริย์ที่จักทรงแสดง (เกวัญสูตร)

เกวัญสูตร ทรงตรัสแก่เกวัญบุตรคบตีขณะประทับอยู่ในสวนมะม่วงของปาวาริกเศรษฐี หรือที่เรียกว่า ปาวาริกัมพวัน เขตเมืองนาลันทา เกวัญบุตรคบตีเป็นพุทธศาสนิกชนผู้มีความปรารถนาอย่างแรงกล้าที่จะให้ชาวนาลันทาหันมานับถือพระพุทธศาสนาโดยทั่วกัน จึงเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคกราบทูลให้รับสั่งแกภิกษุรูปใดรูปหนึ่งผู้ชำนาญทางการแสดงปาฏิหาริย์ไปแสดงปาฏิหาริย์ให้ชาวเมืองนั้นชม พระพุทธเจ้าจึงได้ตรัสเทศนาพระสูตรนี้ ทรงตรัสว่า พระองค์มิได้สอนธรรมเพื่อให้ภิกษุแสดงปาฏิหาริย์แก่กุลหัตถ์ แล้วทรงชี้แจงว่า ทรงรู้แจ้งปาฏิหาริย์ 3 อย่างคือ 1) อิทธิปาฏิหาริย์ (การแสดงฤทธิ์ต่างๆ ได้อย่างน่าอัศจรรย์) 2) อาเทศนาปาฏิหาริย์ (การดักทายใจผู้อื่นได้อย่างน่าอัศจรรย์) 3) อนุสาสนีปาฏิหาริย์ (การพรัสอนที่มีผลอย่างน่าอัศจรรย์) จากนั้นทรงแสดงอนุสาสนีปาฏิหาริย์ให้เกวัญผู้ฟัง คือทรงแสดงผลของศีล 3 ชั้น ผลของฌาน 4

และวิชา 8 ในตอนท้ายทรงเล่าเรื่องภิกษุรูปหนึ่งต้องการทราบว่ามีมหาภูตรูป 4 ดับสนิทในที่ไหนใด จึงเข้าสมาธิไป
เที่ยวถามพวกเทวดาในเทวโลกทุกๆ ชั้นก็ไม่ได้รับคำตอบ จึงไปเที่ยวถามพวกเทพที่เป็นพรหมบริษัทในพรหม
โลกจนได้เข้าพบท้าวมหาพรหมที่อ้างว่าเป็นผู้สร้างโลก ท้าวมหาพรหมได้บอกภิกษุรูปนั้นไปว่า ไม่มีใครรู้
นอกจากพระพุทธเจ้า ภิกษุรูปนั้นจึงกลับมาเฝ้าพระผู้มีพระภาค ทูลถามข้อข้องใจนั้น พระองค์ตรัสตอบว่า ดับ
สนิทในจิตของพระอรหันต์

ตอนที่ 12 ความโลภอันชั่วร้าย (โลหิจจสูตร)

ในพระไตรปิฎกเล่มที่ 9 พระสุตตันตปิฎกเล่มที่ 1 ทีฆนิกาย สีลขันธวรรค สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาค
เสด็จจาริกไปในแคว้นโกศล พร้อมด้วยภิกษุสงฆ์หมู่ใหญ่ประมาณ 500 รูป เสด็จถึงหมู่บ้านสาละวติกา ซึ่งพระ
เจ้าปเสนทิโกศลพระราชทานให้โลหิจจพราหมณ์ครอบครอง โลหิจจพราหมณ์มีความเห็นผิดเกิดขึ้นว่า สมณะ
หรือพราหมณ์ผู้บรรลुकุศลธรรมแล้วไม่ควรสอนคนอื่น เพราะคนอื่นจะทำอะไรแก่อีกคนหนึ่งได้ การบอกแก่คน
อื่น จัดว่าเป็นความโลภ (ความอยากได้) เป็นบาป เปรียบเหมือนคนตัดเครื่องจองจำเก่าออกแล้ว กลับทำ
เครื่องจองจำใหม่ให้แก่ตัวเองอีก โลหิจจพราหมณ์ได้ข่าวว่า พระผู้มีพระภาคเสด็จมาถึงตำบลบ้านชื่อสาละว
ติกา จึงใช้ช่างกลบกลบ ชื่อโรสิกะ ให้ไปกราบทูลอาราธนาพระผู้มีพระภาค พร้อมด้วยภิกษุสงฆ์ให้มารับภัตตาหาร
ในวันรุ่งขึ้นเมื่อเสด็จไปฉันเสร็จแล้ว ได้ทรงโต้ตอบกับโลหิจจพราหมณ์ถึงเรื่องความเห็นผิดนั้น ทรง
เปรียบเทียบให้เห็นว่า โลหิจจพราหมณ์ซึ่งครอบครองตำบลบ้านสาละวติกาก็ตาม พระเจ้าปเสนทิโกศล ซึ่งทรง
ครอบครองแคว้นโกศลก็ตาม ถ้าบริโภคผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นในดินแดนที่ปกครองแต่ผู้เดียว ไม่ยอมแบ่งปันให้
ผู้อื่นอย่างนี้ จะเชื่อว่าทำอันตรายแก่ผู้ที่เป็นข้าทาสบริวาร ซึ่งโลหิจจพราหมณ์ยอมรับว่าเป็นการทำอันตราย
แก่คนเหล่านั้น ทรงเปรียบเทียบว่า การกล่าวว่าผู้ครอบครองบริโภคผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นแต่ผู้เดียวไม่แบ่งปัน
แก่ใครเลย ก็เช่นเดียวกับการกล่าวว่า ผู้บรรลुकุศลธรรมไม่ควรบอกแก่ใคร ๆ ซึ่งเป็นการทำอันตรายเป็นการตั้ง
จิตเป็นศัตรูต่อผู้ที่ควรจะได้รับ และเป็นการมีความเห็นผิด แล้วทรงแสดงถึงศาสดาที่ควรถูกหักท้วง 3
ประเภท และศาสดาที่ไม่ควรถูกหักท้วง โลหิจจพราหมณ์กราบทูลสรรเสริญพระธรรมเทศนา แสดงตนเป็น
อุบาสกถึงพระรัตนตรัยเป็นสรณะตลอดชีวิต 1) จุลศีล ได้ทรงแสดงภิกษุผู้ถึงพร้อมด้วยศีล คือ จุลศีล มี 26
ข้อ 2) มัชฌิมศีล ได้ทรงแสดงศีลที่ภิกษุละเว้น มี 10 ข้อ 3) มหาศีล ได้ทรงแสดงศีลที่ภิกษุเว้นจากการเลี้ยว
ชีพโดยทางผิด มี 7 ข้อ 4) อินทริยสังวร ได้ทรงแสดงการสำรวมอินทริยทั้ง 6 คือ ตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ ไม่ให้
ยินดียินร้าย ในเวลาเห็นรูป ฟังเสียง ดมกลิ่น ลิ้มรส ถูกต้องโผฏฐัพพะ(กาย) รู้ธรรมารมณ์ด้วยใจ, ระวังไม่ให้
กิเลสครอบงำใจ ในเวลารับรู้อารมณ์ทางอินทริยทั้ง 6 นั้นเพื่อไม่ให้บาปอกุศลธรรมครอบงำใจความเห็นผิด

ตอนที่ 13 ทางและไม่ใช้ทาง (เตวิชขสูตร)

เตวิชขสูตร (ว่าด้วยเรื่องไตรเพท) ณ หมู่บ้านมนสาภูฏะ แคว้นโกศล ปราธมาเสฏฐะและภารทว
ชมาณพได้สนทนากันถึงเรื่อง ทางและไม่ใช้ทางที่จะไปสู่ความเป็นผู้สหายกับพรหมได้ โดยคำกล่าวอ้างที่
แตกต่างกันระหว่างของ โปกขรสาติพราหมณ์ กับ ตารุกขพราหมณ์ จึงเกิดการถกเถียงกัน เป็นเหตุให้พากันไป

เข้าเฝ้าทูลถามฯ พระพุทธเจ้าทรงตรัสสอนไว้อย่างน่าสนใจมาก จนมานพทั้งสองแสดงตนเป็นอุบาสกถึงพระรัตนตรัยตลอดชีวิต โดยเนื้อหาในพระสูตรนี้ แบ่งออกเป็น 2 เรื่องใหญ่ ๆ คือ ความเป็นวาทีที่เลื่อนลอยของพราหมณ์ผู้ได้ไตรเพท และวิธีการที่จะไปอยู่กับพรหม เป็นเรื่องราวเริ่มตั้งแต่การประมวลพรหมจรรย์ตลอดสาย จนถึงการศึกษาที่สามารถละนิวรณ์ได้ จิตเป็นสมาธิแล้ว และให้ตั้งอยู่ใน พรหมวิหาร 4 ซึ่งจะเป็นเครื่องที่ทำให้ไปอยู่กับพรหมได้

เทววิซสูตร (ทรงแสดงทางไปพรหมโลก) พระผู้มีพระภาคตรัสถามว่า “วาเสฏฐะ เธอเข้าใจเรื่องนั้นว่าอย่างไร คนที่เติบโตมาในหมู่บ้านมนสาภูณนี้ เมื่อถูกถามถึงทางไปหมู่บ้านมนสาภูณะที่เขาเพิ่งจะออกมา มีหรือที่เขาจะชักช้าหรือรืออยู่” เขาทูลตอบว่า “ไม่ชักช้าหรือรือเลย ท่านพระโคตม เพราะเขาเติบโตมาในหมู่บ้านมนสาภูณะ จึงรู้หนทางในหมู่บ้านได้เป็นอย่างดี” พระผู้มีพระภาคตรัสว่า “วาเสฏฐะ ผู้ที่เติบโตมาในหมู่บ้านมนสาภูณะ ถูกถามถึงทางไปหมู่บ้านนั้นก็ยังอาจจะชักช้าหรือรืออยู่บ้าง แต่ (เรา) ตถาคตถูกถามถึงพรหมโลกหรือข้อปฏิบัติที่พาไปพรหมโลก จะไม่ชักช้าหรือรือเลย เพราะเรารู้จักพรหมโลกและข้อปฏิบัติที่พาไปพรหมโลก อีกทั้งรู้ว่า พรหมปฏิบัติอย่างไรจึงได้เข้าถึงพรหมโลก” พระผู้มีพระภาคตรัสว่า “วาเสฏฐะ ตถาคตอุบัติขึ้นมาในโลกนี้ เป็น พระอรหันต์ ตรัสรู้ด้วยตนเองโดยชอบ ฯลฯ ภิกษุชื่อว่าสมบุรณ์ด้วยศีลเป็นอย่างนี้แล ฯลฯ เมื่อภิกษุนั้นพิจารณาเห็นนิวรณ์ 5 ที่ตนละได้แล้วย่อมเกิดความเบิกบานใจ เมื่อเบิกบานใจก็ย่อมเกิดปีติ เมื่อใจมีปีติ กายย่อมสงบ เธอมีกายสงบย่อมได้รับความสุข เมื่อมีความสุข จิตย่อม ตั้งมั่น ภิกษุนั้นมีเมตตาจิตแผ่ไปตลอดทิศที่ 1 ทิศที่ 2 ทิศที่ 3 ทิศที่ 4 ทิศเบื้องบน ทิศเบื้องล่าง ทิศเฉียง แผ่ไปตลอดโลกทั่วทุกหมู่เหล่าในที่ทุกสถาน ด้วยเมตตาจิต อันไพบุลย์ เป็นมหัคคตะ ไม่มีขอบเขต ไม่มีเวร ไม่มีความเบียดเบียนอยู่ วาเสฏฐะ กรรมที่ทำพอประมาณในเมตตาเจโตวิมุตติที่บุคคลอบรมแล้ว อย่างนี้จะไม่เหลืออยู่ในรูปาวจรและอรุปาวจร เปรียบเหมือนคนเป่าสังข์ผู้แข็งแรงพึงให้ผู้อื่นได้ยินตลอดทั้ง 4 ทิศได้โดยไมยาก วาเสฏฐะ นี้แลเป็นทางไปเพื่อความเป็น ผู้อยู่ร่วมกับพรหม ยังมีอีก วาเสฏฐะ ภิกษุมีกรุณาจิต ฯลฯ มีมุทิตาจิต ฯลฯ มีอุเบกขาจิตแผ่ไป ตลอดทิศที่ 1 ทิศที่ 2 ทิศที่ 3 ทิศที่ 4 ทิศเบื้องบน เบื้องล่าง ทิศเฉียง แผ่ไป ตลอดโลกทั่วทุกหมู่เหล่าในที่ทุกสถาน ด้วยอุเบกขาจิตอันไพบุลย์ เป็นมหัคคตะ ไม่มีขอบเขต ไม่มีเวร ไม่มีความเบียดเบียนอยู่ วาเสฏฐะ กรรมที่ทำพอประมาณในอุเบกขาเจโตวิมุตติที่บุคคลอบรมแล้วอย่างนี้ จะไม่เหลืออยู่ในรูปาวจรและอรุปาวจร เปรียบเหมือนคนเป่าสังข์ผู้แข็งแรงพึงให้ผู้อื่นได้ยินตลอดทั้ง 4 ทิศได้โดยไมยาก วาเสฏฐะ นี้แลเป็นทางไปเพื่อความเป็นผู้อยู่ร่วมกับพรหม

3. บทวิจารณ์: คุณค่าของหนังสือ

ในหนังสือเล่มนี้ ผู้วิจารณ์ได้ทราบถึงคุณค่าของหนังสือในจุดเด่นที่ควรแก่การสนับสนุน และส่วนที่เป็นจุดด้อยอันควรแก่การนำไปแก้ไข ดังนี้

1. จุดเด่นของหนังสือ

หนังสือ “วิถีพุทธในพระไตรปิฎก 1” เป็นหนังสือที่มีคุณค่าต่อการอ่านและเพิ่มพูนองค์ความรู้และความศรัทธาทางพระพุทธศาสนา โดยเรียบเรียงขึ้นมาจากเนื้อหาหลายแหล่ง แล้วนำมาปะติดปะต่ออธิบายพรรณนาให้อ่านง่ายมากขึ้น แต่ละบทสอดแทรกเนื้อหาให้เกิดความเข้าใจและเกิดจินตภาพในขณะที่อ่านทำความเข้าใจ ซึ่งสามารถสรุปจุดเด่น 3 ด้าน ดังนี้

1.1 ด้านรูปแบบการเขียน เป็นการเขียนอาศัยการรวบรวมข้อมูลทางการศึกษาเพื่อสร้างความน่าเชื่อถือ ภาษาที่เรียบเรียงนั้นเข้าใจได้ง่ายและชัดเจน มีความเชื่อมโยงทางด้านเนื้อหาและเหตุผล โดยมีการเสนอว่าอะไรคือปัญหาที่แท้จริง แนวทางที่ชัดเจน ผู้เขียนได้อาศัยข้อมูลในอดีตเพื่อศึกษาวิเคราะห์เปรียบเทียบ วิพากษ์ในการวิถีพุทธในพระไตรปิฎก

1.2 ด้านเนื้อหาและภาษา หนังสือฉบับนี้ มีการวางลำดับเนื้อหาจากง่ายไปหายาก อธิบายพรรณนาเพิ่มเติม เพื่อแสดงให้เห็นความเชื่อมโยงเกี่ยวเนื่องกัน ทว่าบางบทมีการอ้างแหล่งที่มาข้อมูล คัมภีร์ และมีบรรณานุกรม ช่วยให้ผู้อ่านสามารถสืบค้นต่อในรายละเอียดของงานเขียนขึ้นนั้นได้ง่ายมากขึ้น ภาษามีการเพิ่มเติมข้อความที่ขาดหายให้สมบูรณ์ เพื่อให้ผู้คนทุกระดับสามารถเข้าถึงเนื้อหาได้อย่างเท่าเทียมสามารถอ่านทำความเข้าใจด้วยภาษาสำนวนที่ง่ายขึ้น และอธิบายคำศัพท์ภาษาบาลีเพิ่มเติม และเน้นอักษรสีกำหนดตรงจุดที่เป็นข้อความสำคัญ ซึ่งง่ายต่อการจดจำเหตุการณ์สำคัญ และสะดวกรวดเร็วต่อการสืบค้น

1.3 ด้านรูปเล่ม หนังสือมีขนาดเล็ก พกพาสะดวก และด้วยข้อมูลเนื้อหาที่มีกระชับ และการจัดหมวดหมู่เนื้อหาสารบัญเป็นระบบระเบียบ ชื่อหัวข้อเนื้อหาในสารบัญมีความกระชับ

2. จุดควรพัฒนาและข้อเสนอแนะ

ในหนังสือเล่มนี้ ผู้วิจารณ์เห็นว่า “จุดควรพัฒนาและข้อเสนอแนะ” ที่ควรแก่การแก้ไขหลายประการ โดยจะแบ่งเป็น 3 ด้าน ดังนี้

2.1 ด้านเนื้อหา นอกจากเนื้อหาหลัก การนำเสนอเนื้อหารองมากล่าว เพื่ออธิบายวิถีพุทธในพระไตรปิฎก ทั้งนี้ผู้อ่านทุกระดับควรพิจารณาทำความเข้าใจอย่างมีสติรอบด้าน และมีความเชื่อศรัทธาอย่างเหมาะสม อย่างไรก็ตามหนังสือเล่มนี้เรียบเรียงขึ้นมา ก่อให้ข้อมูลข้อค้นพบบางส่วนไม่สอดคล้องสภาพสังคมในปัจจุบัน ผู้อ่านควรศึกษาข้อมูลเพิ่มเติมและเปรียบเทียบกับข้อมูลในปัจจุบันด้วยตนเอง

2.2 ด้านหน้าปก ตัวหนังสือ การออกแบบปกดูไม่น่าสนใจ ตัวอักษรมีขนาดเล็ก ทำให้มีผลเสียต่อผู้ที่สายตาไม่ดี ส่วนรูปแบบเนื้อหา ควรจะมีความสอดคล้องกันมากกว่านี้ ไม่วางเนื้อหาแบบรายยาวไปโดยไม่สอดคล้องกัน ทำให้ผู้อ่านเกิดสับสนในเนื้อหาสาระที่อ่าน

2.3 ด้านลีลาและสำนวนการเขียน ในส่วนของลีลาการเขียน แม้ว่าจะเขียนหนังสือเล่มนี้ด้วยข้อมูลที่ไม่เป็นทางวิชาการ แต่ใช้ลีลาการเขียนที่เจือด้วยสำนวนแบบประชดประชัน มีทั้งชี้แนะและตำหนิต่อพฤติกรรมที่ท่านเห็นว่าไม่เหมาะสม

4. สรุป

พรหมชาลสูตร (ว่าด้วยชายแห่งพระสัพพัญญุตญาณ) เป็นพระสูตรที่พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสปรารภ
สุปิยปริพาชกกับพรหมทัตตามพรเรื่องชมและติ สามัญญผลสูตร เป็นพระสูตรที่ว่าด้วยประโยชน์แห่งการบวช
คือ ประโยชน์ที่จะได้จากการดำรงเพศเป็นสมณะ 3 ระดับ อัมพฐสูตร (ว่าด้วยชายหนุ่มชื่ออัมพฐ) สมัย
หนึ่งพระผู้มีพระภาคเจ้า เสด็จจาริกไปในโกศลชนบท พร้อมด้วยภิกษุหมู่ใหญ่ บรรลุถึงพราหมณคามแห่งชาว
โกศล ชื่ออจินนังคละ โสณทัณฑสูตร (คุณสมบัติของพราหมณ์) พระสูตรนี้เป็นการซักถามปัญหาระหว่าง
พระพุทธเจ้ากับโสณทัณฑพราหมณ์ว่า ผู้ประกอบด้วยคุณสมบัติอย่างไรบ้างผู้คนจึงเรียกเป็นพราหมณ์ ภูฏ
ทันตสูตร (ว่าด้วยเศรษฐศาสตร์การเมือง) พระพุทธเจ้าทรงเสด็จจาริกไปแคว้นมคธ พร้อมภิกษุ 500 รูป
พระองค์เสด็จถึงหมู่บ้านขามุมัต มหาสิสูตร (คุณวิเศษที่เห็นเป็นส่วน ๆ) มหาสิเข้ามาบวชเพื่อต้องการความ
เป็นทิพย์ ตรัสว่ามีธรรมอื่นที่ดีกว่าปราณีตกว่า ชาลยสูตร (ว่าด้วยชีวะกับสรีระ) พระผู้มีพระภาคประทับ ณ
โฆฆิตาราม กรุงโกสัมพี นักบวช 2 คน คือ มณฺธิยปริพาชกกับชาลยะ มหาสิหนาทสูตร (ว่าด้วยการบริหาร
จัดองค์กร) พระพุทธเจ้าทรงประทับ ณ รวป่าด้านทิศตะวันตกภายนอกพระนคร โอรัสของเจ้าลิจฉวินามว่าสุ
นักชัตตะลาลิกขาจากพระธรรมวินัย โปฏฐปาทสูตร (อรรถภาพ 3) พระสูตรที่โปฏฐปาทปริพาชก ทูลถามเรื่อง
อภิสิญญานิโรธ การดับสัญญาขั้นสูง สุกสูตร (ธรรมที่ทรงให้ประชาชนสมาทาน) พระอานนทแสดงธรรมแก่สุก
มาณพโตทยยุตรถึงธรรม เกวัฏฐสูตร (ปาฏิหาริย์ที่จักทรงแสดง) ทรงตรัสแก่เกวัฏฐยุตรคบดีขณะประทับ
อยู่ในสวนมะม่วงของปาวาริกเศรษฐี โลหิจจุสูตร (ความโลภอันชั่วร้าย) พระผู้มีพระภาคเสด็จจาริกไปในแคว้น
โกศล พร้อมด้วยภิกษุสงฆ์ ซึ่งพระเจ้าปเสนทิโกศลพระราชทานให้โลหิจจุพราหมณ์ครอบครอง เติวิชชสูตร
(ทางและไม่ใช่ทาง) ปรารภวาเสฏฐะและภราทวาทมาณพได้สนทนากันถึงเรื่องทางและไม่ใช่ทาง

5. เอกสารอ้างอิง

- กรมการศาสนา. (2525). *พระไตรปิฎกฉบับหลวง*. 45 เล่ม. กรุงเทพมหานคร: กรมการศาสนา.
- พระมหาจิรวัฒน์ กนฺตวณฺโณ (กันจฺ), ดร.. (2561). *การศึกษาโครงสร้างคัมภีร์ที่ขนิภายสี่ชั้นธรรมในแง่ของ
ศีลและพรต*. รายงานการวิจัย. คณะพุทธศาสตร์: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระอธิการสายแพ กตปุญฺญ และคณะ. (2563). *การพัฒนาคนและพัฒนากันเมืองในกฎทันตสูตร*.
วารสารวิชาการธรรมทรรศน์. ปีที่ 20 ฉบับที่ 1 (มกราคม-มีนาคม).
- รมิดา ฟ้ายิโย. (2563). *ศีลในพรหมชาลสูตร: ศีลเพื่อชีวิตที่งดงาม*. วารสาร มจร พุทธศาสตร์ปริทรรศน์. ปีที่
4 ฉบับที่ 1 (มกราคม-มิถุนายน).
- สมเกียรติ มีธรรม. (2547). *วิถีพุทธในพระไตรปิฎก 1*. กรุงเทพมหานคร: สุขภาพใจ.